

Pictori săcui

Ardealul înconjurat de lanțul Carpaților, traiul greu al omului, a făcut ca omul din această regiune să aibă o altă concepție de viață și o altă mentalitate despre lumea, ce îl înconjoară.

Spiritul vremii, cultura deosebită a multor naționalități conlocuitoare și influența lor reciprocă, a făcut să se nască o artă caracteristică pentru această regiune.

La începutul secolului al XVIII-lea situația creată de feudalism în Ungaria a făcut, ca cei mai buni pictori unguri să fie nevoiți să emigreze în străinătate, și geniul lor creator s-a dezvoltat pe pământul străin.

Spiritul formalist al clasicismului apusean a fost înlocuit cu biedermaier burghez. În timp ce acest curent la Viena și la Budapesta se prezintă sub o formă ușuratică, în Ardeal e sobru. Faptul că aristocrația, care trăia separat împreună cu burghezia bogată, de origine străină și exploatarea iobagilor unguri și români, a făcut ca societatea din Ardeal să fie compusă din straturi cu interes deosebit.

În astfel de împrejurări s-a născut biedermeierul în Ardeal, arta lui Barabás Nicolae, primul pictor maghiar, care a rămas în țară. Artă lui n-a fost cu caracter revoluționar, dar avea o bază solidă în talentul lui născut, care s-a împerechiat cu sîrguință și cu o dibăcie în tehnica picturii, care oglindește spiritul vremii, starea materială a claselor exploatatoare.

Barabás Nicolae în vîrstă de 13 ani a făcut primul său portret. N-a făcut studii sistematice, a învățat arta picturii prin metode diferite. În străinătate a fost timp foarte scurt, nici arta lui nu e influențată de pictura străină. La vîrsta de 21 ani arta lui era formată, avînd la bază talentul său ca un izvor nesecat de inspirație. A pictat portretul nu numai magnaților și al oamenilor de frunte din Ungaria, Transilvania și București, dar aproape a tuturor reprezentanților de seamă ai societății din vremea lui. Tehnica și felul de realizare a subiectelor luate de Barabás, e foarte bogat și variat.

Barabás Nicolae era un mare portretist. Intenționat idealizează și se fălește, că „întinerește cu 20 de ani și portretul totuși rămîne asemănător“.

Portretele lui de femei au o finețe și gingășie excepțională ceea ce lipsesc la portretele lui bărbătești. Dintre portretele lui de femei e de relevat portretul soției lui Ștefan Bittó (Budapesta, Pinacoteca Municipiului). În acest tablou din fond închis se ridică frumusețea feței și a îmbrăcăminții redată cu o lumină redusă. Figura trupului are o ținută fină și dă impresia unei prezențe personale. Frumusețea acestui tablou stă mai ales în redarea perfectă a unui simț de seninătate și a liniștei depline realizate cu o tehnică perfectă.

Barabás în arta sa picturală nu ajunge niciodată pînă la cunoașterea deplină a corpului omenesc. Compozițiile sale de astfel de natură, într-un număr foarte redus, mărturisesc această lipsă.

Marele merit al lui Barabás stă nu numai în acel fapt, că a făcut o galerie de portrete a reprezentanților societății în timpul său, dar cucerind Ungaria și România, în autobiografia lui a păstrat pentru posteritate foarte multe date importante referitoare asupra vieții societății și asupra obiceiurilor naționale din aceste țări. E foarte interesantă partea

Fig. 1. — Barabás N. Portret miniatur. — Miniatür Bildnis (Aquarell) von Barabás Nicolae. Muzeul Regional Sf. Gheorghe

aceea a autobiografiei lui, în care vorbește despre România (1830-1833). Acest pasagiu a fost publicat în anul 1930 și de Academia Română. În autobiografia lui e un episod interesant povestirea întâlnirii lui cu generalul rus Kiseleff, om foarte cult și mare protector al artei. Generalul Kiseleff l-a condus pe Barabás în societatea înaltă și prin sprijinul lui a devenit un pictor cunoscut, care a și câștigat o bogăție oarecare încît la întoarcerea sa în Ungaria în buzunar a avut 700 de auri.

Arta pictorală a lui Barabás Nicolae în istoria picturii maghiare este un punct culminant. Barabás este primul pictor maghiar care și-a dezvoltat în țară talentul său și reprezintă o artă serioasă. Se poate constata, că numele lui Barabás precum și viața lui e legată de dezvoltarea picturii maghiare din secolul XIX.

După Barabas Nicolae dintre mulți reprezentanți ai picturii maghiare cel mai de seamă e figura lui Gyárfás Eugen, care s-a născut la Sf. Gheorghe (1857-1925). Viața lui întreagă ca a tuturor genilor poartă pe sine pecetea unei sorți tragice. După pregătiri serioase cariera lui se ridică, iar în mod neașteptat, cu totul decade.

Prima dată la Budapesta era elevul lui Székely Bertalan, a cărui personalitate puternică a avut o mare influență asupra dezvoltării lui artis-

Fig. 2. — Nagy I.: Desfacerea porumbului. — Maisrebbeln. Muzeul Reg. Sf. Gheorghe.

lice. Mai târziu a continuat studiile sale la München, unde a fost influențat de Wagner Alexandru și de Dietz. La München a făcut prima sa compoziție (Primul dinte) cu care a fost și premiat. Prima sa operă, care arată pe Gyárfás ca un pictor în dezvoltare plină, e portretul lui Karlovsky Bertalan. Acest portret e fără pereche în pictura maghiară. În acest tablou figura tânărului pictor Karlovsky se reazimă ușor alături cu o siguranță deplină. Această compoziție dă impresie de o armonie și o unitate perfectă. Din fondul plastic se ridică fața și mâinile albe ale pictorului Karlovsky și arată o tehnică perfectă ceea ce se observă mai mult și prin mișcarea grăcilă a mâinilor. Acest tablou este o adevărată operă de artă. Între 1877—1880 a fost iarăși la München și întorcându-se la Sf. Gheorghe, a început să picteze compoziția sa cea mare, a cărei subiect e luat dintr-o baladă a lui Arany János. Această compoziție (Tetemrehivás) a făcut cunoscut numele lui Gyárfás în țara întreagă. Această compoziție a fost precedată de o mulțime de schițe. Dintre acestea cea mai caracteristică e aceea, care se găsește la Budapesta în colecția lui Wolfner. În această

schiță se observă, că concepția artistică a pictorului se apropie de expresionism. Aranjarea compoziției e totul altfel ca la tabloul definitiv. Kund Abigél, personagiul principal stă în fața catafalcului și pe fața ei se exprimă simțul durerii transformându-se în nebunie. Această compoziție prin tehnica și coloratura ei atinge marginea pitorescului. Are un efect impozant. Tabloul cel mare are o aranjare mai echilibrată și produce un efect mai adânc. În acest tablou personagiul principal împreună cu celelalte persoane sînt mai caracteristice și redată cu mai multă dibăcie. Acest tablou a fost decorat cu medalia de aur la expoziția din Budapesta, dar critica severă făcută de Keleti Gusztáv, a lovit în plin sufletul lui Gyárfás, care avea o fire sensibilă. Se retrage la Sf. Gheorghe și de acum înainte pictează numai portrete. A făcut cîteva încercări de compoziție, dar nici una nu i-a reușit în acea măsură, ca compoziția „Tetemrehivás“.

Tot din pămîntul secuiesc ia naștere și arta lui Nagy Emeric, care cu temperamentul său robust, e cel mai caracteristic reprezentant al secuimii. El se prezintă cu o artă nouă îmbinînd arta trecutului cu contemplația picturii moderne. Pictura lui prezintă aspectul vieții reale, creînd tipul țaranului secui, așezîndu-l în mediul de peisaj în care trăiește.

MATTIS IOAN

AUSZUG.

Durch das Zusammenleben mehrerer Nationen in Siebenbürgen, entwickelte sich eine eigenartige Kunst sowohl Malerei als auch Bildhaurei. Noch im XVIII. Jahrhundert wird die Kunst Siebenbürgens durch die Ausland bekannt gegeben. Die sich entfaltende Kunst Siebenbürgens ist rau, wortkarg und düster. In Siebenbürgen entwickelt sich der erste daheim lebende Maler, Barabás Miklós. Die Kunst von Barabás ist ganz eigenartig, ohne jeden längerhaltenden Einfluss. Vorallem war Barabás Porträtmaler, dies beweisen seine sowohl ungarischen als auch rumänischen dem historischen u. kulturellen Leben entnommenen Persönlichkeiten, die er mit Vorliebe malte. Seine Frauenbildnisse sind durch seinen Liebreiz gekennzeichnet, dies fehlt bei den Männerbildnissen. Ein besonders Kapitel spielt in seinen Aufzeichnungen die in Bukarest verbrachten drei Jahre. Die Kunst Barabáschs ist wegzeigend in der ungarischen Malkunstgeschichte. Nach Barabás folgt in der Siebenbürger Malkunst der in Sf. Gheorghe geborene Sekler Gyárfás Jenő. Gyárfás war Schüler von Székely Bertalan in Budapest, später Wagner u. Dietz Schiler in München. Seine schön aufsteigende Künstlerlaufbahn wurde plötzlich unterbrochen, Gyárfás zieht sich in seine Heimatsstadt zurück, wo Gyárfás vorallem Porträts malt. Die meisten Gemälde zeugen von einer ausserordentlich grossen dramatischen Kraft. Die Bildnisse beweisen sein grossartiges Technischeskönnen Sein Hauptwerk „Tetemrehivás“ vollendete er im Jahre 1881, ein ähnlich grosses Werk wurde von Gyárfás nicht mehr geschaffen.

Die Kunst vom Sekler Nagy Imre wurzelt ganz und gar im Seklerboden. Er verlasst die alten Auffassungen u. bildet den Sekler Landschaft u. Menschentypus in seinen stark postimpressionistischen Bildern.

BIBLIOGRAFIE :

Éber László : Művészeti lexikon.

Genthon István: Az új magyar festőművészet története 1800-tól napjainkig.

Márkosfalvi Barabás Miklós : Önéletrajza.

Szabad Művészet. Anul II. Nr. 2. 1948.